Uitvoeringsagenda Arnhemse Kost

2025-2026

Foto: Juulke Schoorl

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

1. Inleiding 1

2. Stadslandbouw | In Arnhem geven we stadslandbouw aandacht en ruimte
- a. De (meer)waarde (h)erkennen 2
- b.Continuïteit bieden 3
- c. Slim ruimtegebruik 3
- d. Verbinden stad en platteland, (stads)boer en burger 4

3. Natuurinclusieve landbouw | In Arnhem verbouwen we voedsel op een natuurinclusieve wijze
- a. Ondersteunen van transitie 5
- b. Experimenteerruimte bieden aan 6
- c. Waarderen van ecosysteemdiensten 7
- d. Bewustwording en dialoog 7

4. Eiwittransitie | In Arnhem stimuleren we een gezonde eiwitbalans, richting meer plantaardige eiwitproductie en -consumptie.
- a. Eiwitrijke teelt voor humane consumptie 8
- b. Ondernemersklimaat 8
- c. Bewustwording 9
- d. Plantaardig aanbod in voedselomgeving 9

5. Duurzame consumptie | In Arnhem eten inwoners duurzaam en gezond
- a. Een goede maaltijd voor iedereen 10
- b. Gezonde voedselomgeving 10
- c. Eten van dichtbij 11
- d. Voedselverspilling 12

6. Uitvoering | Hoe houden we grip op de visie en wat mag het kosten?
- a. Uitvoeringsagenda 13
- b. Financiën 13
- c. Monitoring en evaluatie 14

Tabel Uitvoeringsagenda 15

Foto: Hoeve Klein Mariëndaal, Fotograaf Eva Broekema

1. Inleiding

In de visie *Arnhemse Kost: een visie op (stads)landbouw en voedsel 2025-2035* wordt beschreven hoe we in de komende jaren willen werken aan onze centrale missie: een duurzame en gezonde voedselomgeving voor iedere Arnhemmer. Dit doen we aan de hand van vier thema's: stadslandbouw, natuurinclusieve landbouw, de eiwittransitie en duurzame consumptie. Aan ieder thema is een doel gekoppeld om de centrale missie te bereiken. En ieder doel is weer opgedeeld in een reeks missies, ook wel actielijnen genoemd.

Deze uitvoeringsagenda vormt de vertaalslag van de visie Arnhemse Kost (beleid) naar de uitvoering en praktijk. De afgelopen jaren is al gestart met het ontwikkelen en uitvoeren van plannen die bijdragen aan de bovengenoemde centrale missie.

In deze uitvoeringsagenda laten we zien hoe we de opgaven voor Arnhem in de komende twee jaar per thema verder gaan uitwerken en invullen. Vanuit de urgentie meer te doen en het sneller te doen, volgen uit de doelen en missies een aantal concrete uitgangspunten en acties.

Alle uitgangspunten en acties per thema zijn vervolgens overzichtelijk weergegeven in een tabel. Aan de hand van deze tabel zetten we uiteen hoe we de komende jaren grip gaan houden op de visie, inclusief een financieel overzicht van de beschikbare middelen.

Foto: Beeldbank Arnhem, Fotograaf Rinus Baak

2. Stadslandbouw

DOEL: In Arnhem geven we stadslandbouw aandacht en ruimte

Missie 1. De (meer)waarde van stadslandbouw (h)erkennen.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 Stadslandbouw-initiatieven die een grote meerwaarde toevoegen krijgen erkenning vanuit de gemeente door de functie stadslandbouw met maatschappelijke meerwaarde toe te voegen aan omgevingsplannen.

2 We werken intern, daar waar koppelkansen liggen, vanuit het beleidsveld (stads)landbouw/voedsel actief samen met andere beleidsvelden en afdelingen, om het integrale karakter van stadslandbouw te borgen.

3 We faciliteren en ondersteunen bestaande en nieuwe initiatieven door middel van subsidies, zoals de subsidieregeling Groenblauwe Initiatieven en Burgerkracht.

4 We delen kennis en faciliteren kennisoverdracht op het gebied van stadslandbouw en voedsel in de wijken door middel van een website en het organiseren van bijeenkomsten in de wijken.

5 We bevorderen regionale en nationale samenwerking, kennisdeling en ervaringsuitwisseling op het gebied van (stads)landbouw en voedsel.

- 5.1 We stimuleren kennisuitwisseling tussen groene ondernemers door netwerkvorming;
- 5.2 We nemen deel aan en hebben actieve inbreng in het kernteam stadslandbouw Arnhem;
- 5.3 We nemen deel aan en hebben actieve inbreng in het kennisplatform Stadslandbouw Nederland;
- 5.4 We hebben actieve inbreng in samenwerkingsverbanden zoals de Groene Metropool Regio/Groen blauw raamwerk;
- 5.5 We intensiveren de samenwerking met buurgemeenten en de regio's FoodValley en de Liemers;
- 5.6 We organiseren een landelijke bestuurderstafel gemeentelijke voedselvraagstukken;
- 5.7 We organiseren een landelijk evenement/congres over stadslandbouw/voedsel.

6 We communiceren vaker over (stads)landbouw en voedsel binnen en buiten de Gemeente Arnhem.

- 6.1 We geven een goed bereikbare website (stadslandbouwarnhem.nl) vorm, gerund door Groen Arnhem. Inhoudelijke input wordt aangeleverd vanuit de gemeente en het kernteam Stadslandbouw Arnhem; zie: Lokaal voedsel en stadslandbouw - Groen Arnhem;
- 6.2 We ondersteunen lokale evenementen en bijeenkomsten gericht op stadslandbouw en voedsel, zoals Groen Arnhem Live, de Arnhem Groen Markt, open dagen stadslandbouw initiatieven, de Week van ons Eten;
- 6.3 We creëren één aanspreekpunt vanuit de gemeente voor alle stadslandbouw-initiatieven, bewoners en ondernemers;
- 6.4 We verkennen de wenselijkheid en mogelijkheden tot de vorming van een overkoepelende Stichting Stadslandbouw Arnhem.

Missie 2. Continuïteit bieden aan bestaande stadslandbouw-initiatieven.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?
1 We zetten waar mogelijk in op langjarige overeenkomsten om continuïteit en langjarige zekerheid te borgen.

2 We ondersteunen gebruikers en beheerders bij wet- en regelgeving, zowel voor professionele ondernemers als initiatiefnemers op vrijwillige basis. Dit vraagt om soepele voorwaarden en passende, niet te veeleisende, wet- en regelgeving.

3 We stellen bij bewonersinitiatieven gebruiksovereenkomsten op vanuit de afdeling Wijkonderhoud met heldere afspraken over draagvlak, draagkracht, toegankelijkheid, beheer en onderhoud voor borging van toekomstig gebruik.

4 We zetten in op voorlichting en kennisdeling over stadslandbouw door:
- 4.1 samenwerking met partners als Natuurcentrum Arnhem, Hogeschool Van Hall Larenstein, kennisplatform Stadslandbouw Nederland en het Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland;
- 4.2 de inzet van kennis en kunde van diverse vrijwilligersgroepen zoals hoogstambrigade Schuytgraaf en adoptanten van boomgaard De Steenen Camer (voor bijvoorbeeld het onderhoud van fruitbomen).

Missie 3. Slim ruimtegebruik voor landbouw en voedselproductie in en om de stad

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?
1 We nemen stadslandbouw/voedsel integraal mee als wegingsfactor in ruimtelijke plannen. Dit doen we door:
- 1.1 vroegtijdige en continue advisering over en verankering van stadslandbouw en voedsel bij ontwikkeltrajecten;
- 1.2 vertegenwoordiging van het beleidsveld stadslandbouw/voedsel binnen ambtelijke overlegstructuren zoals het initiatievenberaad en de planologietafel;
- 1.3 input te geven op bestaande en toekomstige beheervisies en groenstructuren;
- 1.4 input te geven op de Handleiding Inrichting Openbare Ruimte (HIOR), waarin we de ambitie meer eetbaar groen in de openbare ruimte in opnemen;
- 1.5 het opnemen van de functie ‘stadslandbouw’ in omgevingsplannen. Hierbij wordt stadslandbouw gedefinieerd als ‘lokale voedselproductie en -verwerking waarbij sprake is van meervoudige waardecreatie’. Dat wil zeggen dat er naast de productie en verwerking van voedsel, ook aantoonbaar maatschappelijke meerwaarde wordt gecreëerd in de vorm van zorg, educatie, armoedebestrijding etc.
- 1.6 aan te sluiten op de ambitie uit het Plan Gezonde Leefomgeving om rustige, geluidsluwe zones in Arnhem te creëren: plekken waar Arnhemmers in relatieve rust kunnen wandelen en recreëren (waaronder moestuinieren). Deze actie ligt bij het programma Radicaal Vergroenen. Waar kansen liggen voor stadslandbouw, adviseert het beleidsveld stadslandbouw/voedsel hierin.

2 We realiseren, waar mogelijk, meer eetbaar groen in de openbare ruimte door:
- 2.1 in afstemming met de afdeling Wijkonderhoud te kijken naar draagvlak voor en haalbaarheid van de aanplant van fruit- en notenbomen;
- 2.2 via de wijkgroenagenda’s te inventariseren waar kansen liggen voor de realisatie van eetbaar groen in de vorm van groente, fruit en kruiden;
- 2.3 het inventariseren van kansen en draagvlak voor (meer) buurtmoestuinen in de wijken. Indien kansrijk en planologisch mogelijk, dit te realiseren.

3 We stellen subsidie beschikbaar voor inwoners, ondernemers en instellingen die (eetbaar) groen willen realiseren in zowel de openbare ruimte als op particuliere terreinen (via onder andere de subsidieregeling Groenblauwe Initiatieven).

4 We ondersteunen en faciliteren burgerinitiatieven en burgercoöperaties bij de zoektocht naar en mogelijke uitgifte van geschikte landbouwgrond.

5 We maken de uitgifte en beschikbaarheid van gronden voor stadslandbouw actief kenbaar onder inwoners en ondernemers van Arnhem, middels kanalen van de gemeente Arnhem (Vastgoedplein, gemeenteblad, sociale media).

6 We sturen gericht op de uitgangspunten en principes van natuurinclusieve en biologische landbouw onder stadslandbouw initiatieven door:
- 6.1 het uitvoeren van een inventarisatie onder de stadslandbouw initiatieven;
- 6.2 het geven van voorlichting tijdens (wijk)bijeenkomsten.

Missie 4. Het versterken van de verbinding tussen stad en platteland, (stads)boer en burger.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?
1 We faciliteren activiteiten die de dialoog over thema's binnen de voedsel(productie) bevorderen. Denk aan de podcast serie Van Vensterbank tot Voedselbos van studio EARTH.

2 We stimuleren initiatieven die het vertrouwen vergroten tussen boeren en burgers, stad en land. Denk aan (aansluiting bij) een (lokaal) keurmerk, een label voor Arnhemse producten, maar ook Community Supported Agriculture (CSA's), abonnementen of oogst-aandelen.

3 We faciliteren promotie van lokale voedselinitiatieven door:
- 3.1 het maken van een overzicht van (stads)boeren waar je als inwoner, recreant of bezoeker iets kunt doen of kopen. Denk hierbij aan een landwinkel, een stand met streekproducten of een boerderij met een theetuin. Dit overzicht wordt toegankelijk gemaakt via Groen Arnhem, ditisarnhem.nl en visitarnhem.com.
- 3.2 het ondersteunen van projecten die boeren en burgers, stad en land met elkaar verbinden, door projecten zoals het Platform Ken je Boer van Natuurcentrum Arnhem (voorheen Fietsen voor m'n Eten), de Ontmoet de boer Dag (tijdens de Week van ons Eten), open dagen bij boeren etc.
- 3.3 het bevorderen van de combinatie van regionaal voedsel met kunst en cultuur op een Innovatieve manier. Denk hierbij aan initiatieven zoals "Kunst van de korte keten".

4 We stimuleren sociale initiatieven zoals een 'uitgestelde maaltijd' voor een ander kopen of een 'doorgeeftas' met gezonde etenswaar die inwoners aan elkaar doorgeven.

5 We ontwikkelen indicatoren en monitoring tools voor een pragmatische aanpak van het verbeteren van de verbinding tussen stad en platteland. Hierbij wordt de monitor 'Agrarische productie ten behoeve van de korte keten' als voorbeeld gebruikt.

3. Natuurinclusieve Landbouw

DOEL: In Arnhem verbouwen we voedsel op een natuurinclusieve wijze

Missie 1. Gebruikers van landbouwgronden ondersteunen in de transitie naar natuurinclusieve landbouw.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We werken binnen de gebiedsprocessen natuurinclusieve landbouw de al opgestelde natuurinclusieve bedrijfsplannen verder uit. Per agrarisch bedrijf wordt gekeken welke scenario's en keuzes qua verduurzaming en extensivering het meest haalbaar en wenselijk zijn. Maatwerk is hier het sleutelwoord.

2 We passen binnen de gebiedsprocessen, in afstemming met betrokken stakeholders, inrichtingsmaatregelen toe die de bodem, de biodiversiteit en het landschap versterken.

3 We onderzoeken, in samenwerking met de Provincie en het Rijk, welke investeringen en middelen beschikbaar zijn om de omschakeling naar natuurinclusieve en duurzame bedrijfsvoering mogelijk te maken.

4 We ontwikkelen en passen een beleidskader toe voor duurzame uitgifte van landbouwgronden met natuurinclusieve selectiecriteria.

5 We geven waar mogelijk langdurige pachtcontracten (van minimaal 6 jaar) uit met dynamische pachtprijzen zodat er in duurzame maatregelen op landbouwgrond geïnvesteerd kan worden.

6 We overleggen met andere terreinbeherende organisaties (TBO's) om beleid en maatregelen af te stemmen.

Missie 2. Experimenteerruimte bieden aan nieuwe vormen van duurzame landbouw en teelt van nieuwe gewassen.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We zetten de pilot strokenteelt naar andere landbouwpercelen voort en breiden waar mogelijk uit. Het doel hierbij is om de kennisdeling en ervaringsuitwisseling te bevorderen en meer inzicht te krijgen in de randvoorwaarden, succesfactoren en risico's van strokenteelt, zoals weersomstandigheden, bodemgesteldheid, de keuze van gewassen, de inzet voor beheer en onderhoud en afzetmogelijkheden.

2 We zetten in op de teelt van nieuwe gewassen door:

- 2.1 het organiseren van netwerkbijeenkomsten om te leren over nieuwe teelten en gewassen;
- 2.2 het verkennen van mogelijkheden voor het beschikbaar stellen van variabele pachtprijzen aan producenten die willen experimenteren met nieuwe teelten;
- 2.3 het onderzoeken van afzetmogelijkheden voor nieuwe gewassen;
- 2.4 het verkennen van mogelijkheden tot samenwerking in (kleinschalige) regionale verwerking van nieuwe gewassen om korte circulaire ketens te sluiten.

3 Waar kansen liggen, zet Arnhem haar landbouwgronden in voor de teelt van bio based materialen (zoals stro, hennep en vlas), die bijdragen aan de circulaire economie in sectoren zoals mode-/textiel, (woning)bouw, de isolatie-opgave en infrastructuur.

- 3.1 We zoeken naar mogelijkheden voor het lokaal verbouwen voor duurzame grondstoffen/hernieuwbare, biobased materialen met weinig milieu-impact zoals hout, stro en hennep. Deze materialen kunnen gebruikt worden voor bijvoorbeeld isolatie van huizen;
- 3.2 We zoeken naar mogelijkheden voor het lokaal verbouwen voor duurzame grondstoffen voor textiel voor kleinschalige innovatie zoals hennep en vlas. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn een goede samenwerking en afstemming met onze boeren, voldoende afzetmogelijkheden en een rendabel verdienmodel voor de boeren. Mogelijkheden hiertoe worden nader onderzocht.

4 We verkennen mogelijkheden tot circulaire bodemverbetering/bemesting. Denk hierbij aan toepassing van lokaal materiaal en reststromen zoals maaisel, blad, houtsnippers, stro, hooi, koffiedrap, GFT (mits niet verontreinigd), schone humeuze (e/o kleiige) bovengrond, vermicompost en bokashi. Dit doen we in nauwe samenwerking met de vakgroep Bodem, de afdeling Wijkonderhoud, team Bossen en Parken (circulair bosbeheer met als motto *'wat in Arnhem groeit, blijft in Arnhem')* en externe stakeholders zoals agrariërs, Provincie en buurgemeenten.

Missie 3. Boeren en tuinders waarderen voor de maatschappelijke ecosysteem diensten die zij leveren.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We brengen subsidiemogelijkheden in beeld voor de aanleg, het onderhoud en het beheer van ecosysteemdiensten.

2 We bieden waar mogelijk een transitievergoeding en/of variabele pachtprijs aan producenten die ecosysteemdiensten leveren.

3 We onderzoeken samen met de provincie Gelderland mogelijkheden tot compensatie bij afwaardering van gronden.

4 We onderzoeken of agrariërs (uit Arnhem) ook natuurgronden (zoals bossen en parken) binnen de gemeente Arnhem kunnen onderhouden/beheren.

5 We onderzoeken passende mogelijkheden en jurisprudentie om ecosysteemdiensten te leveren.

6 We verkennen naast ecosysteemdiensten mogelijkheden tot aanvullende verdienmodellen voor boeren.

Missie 4. Bewustwording en dialoog over natuurinclusieve landbouw groeit onder gebruikers van landbouwgronden.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We formuleren een dashboard / meetsysteem van natuurinclusieve gebruiksvoorwaarden geïnspireerd op o.a. de Maatregelen Natuurinclusieve Landbouw van Louis Bolk Instituut; Wageningen University & Research.

2 We voeren een 0-meting en effectmeting van natuurinclusieve maatregelen op landbouwgronden in eigendom van de gemeente Arnhem uit.

3 We zetten in op kennis- en ervaringsuitwisseling in de vorm van thema- avonden/workshops tussen terrein beherende organisaties (TBO's), onderwijs, boeren in het buitengebied en stadsboeren.

4 We organiseren excursies/ werkbezoeken naar voorbeeld-initiatieven.

5 We nemen deel aan het Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland.

6 We maken voor kennisdeling gebruik van de expertise van kennisinstellingen zoals de Wageningen University & Research, Hogeschool Van Hall Larenstein en Natuurcentrum Arnhem.

4. Eiwittransitie

DOEL: In Arnhem stimuleren we een gezonde eiwitbalans, richting meer plantaardige eiwitproductie en -consumptie

Missie 1. Er zijn lokaal geteelde, eiwitrijke en plantaardige producten/gewassen beschikbaar voor humane consumptie.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We stellen landbouwgrond beschikbaar voor plantaardige teelten.

2 We faciliteren kennis en voorlichting over de teelt van eiwitrijke gewassen, verwerkingsmogelijkheden, afzetkansen en marktontwikkeling.

3 We verkennen de mogelijkheden voor een transitievergoeding en/of variabele pachtprijzen aan producenten die willen omschakelen naar plantaardige teelten.

4 We sluiten aan bij samenwerkingen met bestaande kennisnetwerken en producentenorganisaties in relatie tot plantaardige eiwit productie en -consumptie.

Missie 2. Telers, makers en aanbieders van plantaardige producten ervaren een aantrekkelijk ondernemersklimaat.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We faciliteren netwerken en samenwerkingen tussen Arnhemse telers, makers en aanbieders (retail, foodservice, horeca) van plantaardige en lokale producten.

2 We onderzoeken mogelijkheden tot kleinschalige verwerking van plantaardige eiwitrijke gewassen en lokale streekproducten, gericht op clean label principes en duurzame productiewijzen.

3 We faciliteren nieuwe productontwikkeling.

Missie 3. Bewustwording over het belang van een meer plantaardig eetpatroon groeit onder consumenten.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We krijgen meer inzicht in het huidige consumptiepatroon van consumenten in Arnhem door hier onderzoek op in te zetten.

2 We dragen in communicatie een positieve plantaardige boodschap uit, gericht op stimuleren en inspireren in plaats van verbieden of beleren.

3 We dragen bij aan initiatieven die gericht zijn op de activatie van de consument richting een gezonde en plantaardige voedselkeuze.

4 We bevorderen educatie en voorlichting over de positieve eigenschappen van een gezond en meer plantaardig eetpatroon door aan te sluiten op landelijke bewustwordingscampagnes.

Missie 4. Er is een groei in het plantaardige aanbod in de voedselomgeving.

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

We creëren inzicht in de huidige eiwitproductie en - consumptie in Arnhem om concrete doelstellingen en aanpak te bepalen voor de gewenste verschuiving.

- Eiwitmonitor geeft inzicht in de eiwitconsumptie en verhouding plantaardige en dierlijke eiwitten. In Nederland eten we 39% plantaardige eiwitten en 61% dierlijke eiwitten volgens de eiwitmonitor 2023. VCP 2019-2021 die onderzoekt wat Nederlanders eten, is iets positiever over de verhouding van respectievelijk 43% plantaardige eiwitten en 57% dierlijke eiwitten. De doelstelling van de Rijksoverheid is om in 2030 een verhouding van 50% dierlijk, 50% plantaardig eiwit te realiseren.
- De eiweet monitor, de standaard voor de eiwitverhouding in retail en foodservice van vereniging Green Protein Alliance, kan helpen bij meer inzicht in de huidige eiwitbalans bij ondernemers in Arnhem.

2 We stimuleren bedrijven en publieke instellingen om bij hun inkoopvoorwaarden in te spelen op een gezonde eiwitbalans, met een groot (67%) en aantrekkelijk plantaardig assortiment door zelf het goede voorbeeld te geven en de dialoog met hen aan te gaan.

3 We bieden de cateraar van Gemeente Arnhem ontwikkelruimte om de dierlijke eiwitten in het menu stapsgewijs af te bouwen en de eindgebruikers hierin mee te nemen.

4 We ondersteunen activiteiten die voedselaanbieders zoals winkeliers, chefs, maaltijdbereiders bij sport- en schoolkantines, inspireren om smakelijke, plantaardige opties toe te voegen aan hun menu en winkelschap. Dit geldt ook voor chefs in opleiding. Hierin kan een fasering toegepast worden:

- Hybride (plantaardig en dierlijk);
- Volledig plantaardig (naast een dierlijke optie);
- Plantaardig is de standaard optie, suppletie (bijbetalen) voor dierlijk eiwit.

5 We sluiten aan bij de strategische doelstellingen en acties ten aanzien van de eiwittransitie zoals vermeld in de visie/uitvoeringsagenda Circulaire Economie, zie missie 4 Duurzame Consumptie.

5. Duurzame Consumptie

DOEL: In Arnhem eten inwoners duurzaam en gezond

Missie 1. Een goede maaltijd is voor iedereen toegankelijk

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We ondersteunen initiatieven die een warme maaltijd voor mensen met een kleine portemonnee mogelijk maken.

2 We faciliteren (burger)initiatieven gericht op samen koken, eten en ontmoeten.

3 We faciliteren voedselgerelateerde evenementen en activiteiten in de wijk.

Missie 2. Het wordt makkelijker om een gezonde keuze in de voedselomgeving te maken

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We inspireren en motiveren aanbieders van het huidige voedselaanbod (zoals retail, horeca, kantines, scholen en verenigingen) om hun assortiment te veranderen zodat een duurzame en gezonde keuze makkelijker wordt.

2 Met behulp van het project Arnhem Lekker en Groen inspireren en stimuleren we hotels en restaurants om informatie te geven over de oorsprong van hun gezonde / duurzame (streek)producten.

3 We onderzoeken of het mogelijk is om in het vestigingsbeleid van Arnhem duidelijke richtlijnen te stellen voor een gezond en duurzaam assortiment bij nieuwe horeca en retail. Dit geldt ook voor het weren van reclame voor ongezond voedsel in de publieke buitenruimte.

4 We zetten het inkoopbeleid en de catering van de gemeente Arnhem naar een meer duurzaam eetpatroon voort (d.w.z. plantaardig, biologisch, lokaal).

5 We faciliteren voorlichting en educatie ten aanzien van (de herkomst van) gezond voedsel via programma’s als Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) en Jong Leren Eten, zodat Arnhemmers zelf een bewuste voedselkeuze kunnen maken.

6 We benadrukken het belang van gezonde voeding door het delen van informatie tijdens wijkbijeenkomsten en artikelen in de buurtkranten.

7 We dragen actief bij en participeren in netwerken gericht op een gezonde en duurzame voedselomgeving. Denk hierbij aan de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving.

Missie 3. Inwoners eten meer voedsel van dichtbij

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?
1 We stimuleren centrale afhaalpunten en afzet locaties in de stad van regionaal geteelde producten (zoals boerderij-automaten, winkels en lokale voedselmarkten).

2 We verbinden producenten en zakelijke afnemers (retail, horeca en catering) tijdens netwerkbijeenkomsten.

3 We verkennen samenwerking in (groene) stadsdistributie en (kleinschalige) verwerking.

4 We promoten lokale voedselinitiatieven. Zie thema Stadslandbouw, missie 4, actiepunt 3.

5 We zetten in samenwerking met onze boswachters in op voorlichting over wildpluk in de bossen en parken.

Missie 4. Inwoners, bedrijven en organisaties verspillen minder voedsel

Uitgangspunten en acties / hoe gaan we dit bereiken?

1 We sluiten aan bij de strategische doelstellingen en acties ten aanzien van voedselverspilling zoals vermeld in de visie/uitvoeringsagenda Circulaire Economie, waaronder:

- 1.1 het faciliteren van initiatieven die voedselverspilling voorkomen en bijdragen aan de eiwittransitie;
- 1.2 het faciliteren een ambassadeursnetwerk in de horeca dat zich inzet tegen voedselverspilling en zich inzet voor meer plantaardige eiwitten (Arnhem Lekker en Groen);
- 1.3 het bieden van een handelingsperspectief aan inwoners en ondernemers door jaarlijks mee te doen aan de week tegen voedselverspilling; de week zonder vlees en zuivel.

2 We stimuleren een proactieve aanpak gericht op het vergroten van voedselvaardigheden van professionals binnen de foodservice en foodretail om voedselverspilling te verminderen. Denk aan voorraadbeheer, verpakkings- en conserveringsmethoden, communicatietechnieken, een ambassadeursnetwerk.

3 We zoeken in samenwerking met het programma circulaire economie naar passende oplossingen voor het verwaarden van reststromen die niet meer voor humane consumptie geschikt zijn.

4 We promoten verpakkingsvrije winkels om verpakkingsafval te verminderen. Voorbeelden van verpakkingsvrije winkels zijn biomarkt Mimint en het trefpunt De Groene Vos.

6. Uitvoering | Hoe houden we grip op de visie en wat mag het kosten?

Uitvoeringsagenda

Om uitvoering te geven aan de visie Arnhemse Kost (2025-2035) stellen we iedere twee jaar een uitvoeringsagenda op. In Tabel Uitvoeringsagenda 2025-2026 (p.15) staat een overzicht van de acties voor de komende jaren per thema.

We maken onderscheid tussen diverse soorten acties, met de volgende indeling:

- acties gericht op voortzetten: gemeente Arnhem gaat door met realisatie van acties die een logisch onderdeel zijn van het takenpakket van de reeds betrokken ambtenaren;
- acties gericht op initiëren: gemeente Arnhem is aan zet om de actie te initiëren en te realiseren;
- acties gericht op verkennen: waarbij sprake is van inventarisatie, planvorming en/of onderzoek; gemeente Arnhem neemt het initiatief om de mogelijke realisatie van de actie nader uit te werken;
- acties gericht op faciliteren: gemeente Arnhem draagt bij aan het mogelijk maken van de beoogde actie; dit kan diverse vormen aannemen, zoals personele inzet, netwerkvorming, inhuur van derden, opdrachtverlening aan derden of financiële middelen zoals subsidies;
- acties gericht op communiceren: gemeente Arnhem communiceert over acties, resultaten en/of heeft een rol om een actie met communicatie inzet te ondersteunen.

Financiën
Voor de uitvoering van de acties in de Uitvoeringsagenda Arnhemse Kost 2025-2026 wordt een beroep gedaan op zowel bestaande financiële middelen als inzet van bestaand personeel (capaciteit).

Middelen
De uitvoering van acties uit de Uitvoeringsagenda Arnhemse Kost 2025-2026 wordt gedekt uit reeds beschikbaar gestelde middelen, een incidenteel budget van €100.000 op jaarbasis voor de jaren 2025 en 2026 vanuit het budget Stadslandbouw.

Tabel 1 Financiën uitvoeringsagenda Arnhemse Kost 2025-2026

Onderdeel / thema	2025	2026
Stadslandbouw	€ 50.000	€ 30.000
Natuurinclusieve Landbouw	€ 30.000	€ 30.000
Eiwittransitie	€ 10.000	€ 20.000
Duurzame Consumptie	€ 10.000	€ 20.000
Totaal	€ 100.000	€ 100.000

Tabel 1 geeft een beeld hoe dit geld de komende twee jaar grofweg over de diverse thema's wordt verdeeld.

In 2025 zetten we met name in op acties die onder het thema stadslandbouw vallen en in mindere mate op natuurinclusieve landbouw, twee grote thema's waar al veel lopende projecten/activiteiten onder vallen. We willen deze lijn voortzetten. De bijdrage voor stadslandbouw is in 2025 50.000 euro. Dit heeft met name met communicatie uitingen/activiteiten te maken en de organisatie van eenmalige bijeenkomsten zoals de bestuurderstafel gemeentelijke voedselvraagstukken (maart 2025) en de dag van de stadslandbouw (najaar 2025); activiteiten die in 2026 niet of minder plaats zullen vinden.

De bijdrage vanuit de gemeente voor het thema natuurinclusieve landbouw is voor de komende twee jaar 30.000 euro op jaarbasis. Daarnaast wordt onderzocht of er aanvullende middelen (vanuit Rijk en/of Provincie) beschikbaar gesteld kunnen worden die bijdragen aan de transitie naar natuurinclusieve landbouw.

De bijdrage aan de thema's eiwittransitie en duurzame consumptie worden in de loop van de jaren opgeschaald. We beginnen in 2025 met 10.000 euro per thema per jaar. In 2026 wordt dit bedrag op beide thema's verdubbeld. Waar mogelijk maken we gebruik van aanvullende middelen. Zo trekken we bij het onderwerp voedselverspilling (onderdeel van het thema duurzame consumptie) samen op met de uitvoeringsagenda Circulaire Economie, waar reeds middelen aan gekoppeld zijn.

Capaciteit
Om uitvoering te geven aan de acties in de uitvoeringsagenda is 1,4 fte aan formatie beschikbaar. De verwachting is dat voor acties uit toekomstige uitvoeringsagenda's meer capaciteit nodig is. Mocht dit het geval blijken te zijn, zal dit betrokken worden bij een toekomstige perspectiefnota.

Monitoring & evaluatie
Een voorwaarde om onze doelstellingen te behalen is het opzetten van (structurele) monitoring. Voor de acties waar wordt verwezen naar metingen en/of onderzoek, stemmen we nader af met de afdeling Onderzoek en Statistiek naar gewenste mogelijkheden.

Deze uitvoeringsagenda is opgesteld voor de looptijd van 2 jaar. De uitvoeringsagenda wordt iedere twee jaar geëvalueerd en aangepast aan de actuele ontwikkelingen en de middelen (budget en capaciteit) die voorhanden zijn.

Tabel 2 Uitvoeringsagenda Arnhemse Kost 2025-2026

Stadslandbouw

DOEL: In Arnhem geven we stadslandbouw aandacht en ruimte

Missie 1. De (meer)waarde van stadslandbouw is (h)erkennen.	2025	2026
1. We erkennen stadslandbouw-initiatieven door de functie stadslandbouw met maatschappelijke meerwaarde toe te voegen aan omgevingsplannen.		
2. We werken intern actief samen om het integrale karakter van stadslandbouw te borgen.		
3. We faciliteren en ondersteunen bestaande en nieuwe initiatieven.		
4. We delen kennis en faciliteren kennisoverdracht op het gebied van stadslandbouw en voedsel in de wijken.		
5. We bevorderen regionale en nationale samenwerking, kennisdeling en ervaringsuitwisseling op het gebied van (stads)landbouw en voedsel.		
5.1 We stimuleren kennisuitwisseling tussen groene ondernemers door netwerkvorming;		
5.2 We nemen deel aan en hebben actieve inbreng in het kernteam stadslandbouw Arnhem;		
5.3 We nemen deel aan en hebben actieve inbreng in het kennisplatform Stadslandbouw Nederland;		
5.4 We hebben actieve inbreng in samenwerkingsverbanden;		
5.5 We intensiveren de samenwerking met buurgemeenten en de regio's FoodValley en de Liemers;		
5.6 We organiseren een landelijke bestuurderstafel gemeentelijke voedselvraagstukken;		
5.7 We organiseren een landelijk evenement/congres over stadslandbouw/voedsel.		
6. We communiceren vaker over (stads)landbouw en voedsel binnen en buiten de Gemeente Arnhem.		
6.1 We geven een goed bereikbare website (stadslandbouwarnhem.nl) vorm;		
6.2 We ondersteunen lokale evenementen en bijeenkomsten gericht op stadslandbouw en voedsel;		
6.3 We creëren één aanspreekpunt vanuit de gemeente voor alle stadslandbouw-initiatieven, bewoners en ondernemers;		
6.4 We verkennen de wenselijkheid en mogelijkheden tot de vorming van een overkoepelende Stichting Stadslandbouw Arnhem.		

Missie 2. Continuïteit bieden aan bestaande stadslandbouw-initiatieven.	2025	2026
1. We zetten waar mogelijk in op langjarige overeenkomsten om continuïteit en langjarige zekerheid te borgen.		
2. We ondersteunen gebruikers en beheerders bij wet- en regelgeving.		
3. We stellen bij bewonersinitiatieven gebruiksovereenkomsten op vanuit de afdeling Wijkonderhoud.		
4. We zetten in op voorlichting en kennisdeling over stadslandbouw door:		
4.1 samenwerking met partners;		
4.2 de inzet van kennis en kunde van diverse vrijwilligersgroepen.		

Missie 3. Slim ruimtegebruik voor landbouw en voedselproductie in en om de stad	2025	2026
1. We nemen stadslandbouw integraal mee als wegingsfactor in ruimtelijke plannen door:		
1.1 vroegtijdige en continue advisering over en verankering van stadslandbouw en voedsel bij ontwikkeltrajecten;		
1.2 vertegenwoordiging van het beleidsveld stadslandbouw/voedsel binnen ambtelijke overlegstructuren;		
1.3 input te geven op bestaande en toekomstige beheervisies en groenstructuren;		
1.4 input te geven op de Handleiding Inrichting Openbare Ruimte (HIOR);		
1.5 de functie ‘stadslandbouw’ op te nemen in omgevingsplannen van Arnhem;		
1.6 aan te sluiten op de ambitie uit het Plan Gezonde Leefomgeving om rustige, geluidsluwe zones in Arnhem te creëren.		
2. We realiseren, waar mogelijk, meer eetbaar groen in de openbare ruimte door:		
2.1 in afstemming met de afdeling Wijkonderhoud te kijken naar draagvlak voor en haalbaarheid van de aanplant van fruit- en notenbomen;		
2.2 via de wijkgroenagenda’s te inventariseren waar kansen liggen voor de realisatie van eetbaar groen in de vorm van groente, fruit en kruiden;		
2.3 het inventariseren van kansen en draagvlak voor (meer) buurtmoestuinen in de wijken.		
3. We stellen subsidie beschikbaar voor inwoners en ondernemers die (eetbaar) groen willen realiseren.		
4. We maken de uitgifte en beschikbaarheid van gronden voor stadslandbouw actief kenbaar onder inwoners en ondernemers van Arnhem.		
5. We geven overzicht aan burgerinitiatieven en burgercoöperaties over geschikte landbouwgronden.		

6. We sturen gericht op de uitgangspunten en principes van natuurinclusieve en biologische landbouw onder stadslandbouw initiatieven door:		
6.1 het uitvoeren van een inventarisatie onder de stadslandbouw initiatieven;		
6.2 het geven van voorlichting tijdens (wijk)bijeenkomsten.		

Missie 4. Het versterken van de verbinding tussen stad en platteland, (stads)boer en burger.	2025	2026
1. We faciliteren activiteiten die de dialoog over thema's binnen de voedsel(productie) bevorderen.		
2. We stimuleren initiatieven die het vertrouwen vergroten tussen boeren en burgers, stad en land.		
3. We faciliteren promotie van lokale voedselinitiatieven door:		
3.1 het maken van een overzicht van (stads)boeren waar je als inwoner, recreant of bezoeker iets kunt doen of kopen;		
3.2 het ondersteunen van projecten die boeren en burgers, stad en land met elkaar verbinden;		
3.3 het stimuleren van de combinatie van regionaal voedsel met kunst en cultuur op een innovatieve manier.		
4. We stimuleren sociale initiatieven.		
5. We ontwikkelen indicatoren en monitoringstools voor een pragmatische aanpak van het verbeteren van de verbinding tussen stad en platteland.		

Natuurinclusieve Landbouw

DOEL : In Arnhem verbouwen we voedsel op een natuurinclusieve wijze

Missie 1. Gebruikers van landbouwgronden ondersteunen in de transitie naar natuurinclusieve landbouw.	2025	2026
1. We werken binnen de gebiedsprocessen natuurinclusieve landbouw de al opgestelde natuurinclusieve bedrijfsplannen verder uit.		
2. We passen binnen de gebiedsprocessen, in afstemming met betrokken stakeholders, inrichtingsmaatregelen toe die de bodem, de biodiversiteit en het landschap versterken.		
3. We onderzoeken welke investeringen en middelen beschikbaar zijn om de omschakeling naar natuurinclusieve en duurzame bedrijfsvoering mogelijk te maken.		
4. We ontwikkelen en passen een beleidskader toe voor uitgifte van landbouwgronden met natuurinclusieve selectiecriteria.		
5. We geven waar mogelijk langdurige pachtcontracten (van minimaal 6 jaar) uit met dynamische pachtprijzen.		
6. We overleggen met andere terreinbeherende organisaties (TBO's) om beleid en maatregelen af te stemmen.		

Missie 2. Experimenteerruimte bieden aan nieuwe vormen van duurzame landbouw en teelt van nieuwe gewassen.	2025	2026
1. We zetten de pilot strokenteelt naar andere landbouwpercelen voort en breiden waar mogelijk uit.		
2. We zetten in op de teelt van nieuwe gewassen door:		
2.1 het organiseren van netwerkbijeenkomsten om te leren over nieuwe teelten en gewassen;		
2.2 het verkennen van mogelijkheden voor het beschikbaar stellen van variabele pachtprijzen aan producenten die willen experimenteren met nieuwe teelten;		
2.3 het onderzoeken van afzetmogelijkheden voor nieuwe gewassen;		

2.4 het verkennen van mogelijkheden tot samenwerking in (kleinschalige) regionale verwerking van nieuwe gewassen om korte circulaire ketens te sluiten.		
3. We zetten, waar kansen liggen, onze landbouwgronden in voor de teelt van bio based materialen (zoals stro, hennep en vlas).		
3.1 We zoeken naar mogelijkheden voor het lokaal verbouwen voor duurzame grondstoffen/hernieuwbare, biobased materialen;		
3.2 We zoeken naar mogelijkheden voor het lokaal verbouwen voor duurzame grondstoffen voor textiel.		
4. We verkennen mogelijkheden tot circulaire bodemverbetering/bemesting.		

Missie 3. Boeren en tuinders waarderen voor de maatschappelijke ecosysteem diensten die zij leveren.	2025	2026
1. We brengen subsidiemogelijkheden in beeld voor de aanleg, het onderhoud en het beheer van ecosysteemdiensten.		
2. We bieden waar mogelijk een transitievergoeding en/of variabele pachtprijs aan producenten die ecosysteemdiensten leveren.		
3. We onderzoeken samen met de provincie Gelderland mogelijkheden tot compensatie bij afwaardering van gronden.		
4. We onderzoeken of agrariërs (uit Arnhem) ook natuurgronden (zoals bossen en parken) binnen de gemeente Arnhem kunnen onderhouden/beheren.		
5. We onderzoeken passende mogelijkheden en jurisprudentie om ecosysteemdiensten te leveren.		
6. We verkennen naast ecosysteemdiensten mogelijkheden tot aanvullende verdienmodellen voor boeren.		

Missie 4. Bewustwording en dialoog over natuurinclusieve landbouw groeit onder gebruikers van landbouwgronden.	2025	2026
1. We formuleren een dashboard / meetsysteem van natuurinclusieve gebruiksvoorwaarden.		
2. We voeren een 0-meting en effectmeting van natuurinclusieve maatregelen op landbouwgronden in eigendom van de gemeente Arnhem uit.		
3. We zetten kennis-uitwisselingsprogramma / thema-avonden/workshops op tussen TBO's, onderwijs, boeren in het buitengebied en stadsboeren.		
4. We organiseren excursies/ werkbezoeken naar voorbeeld-initiatieven.		
5. We hebben een actieve inbreng bij het Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland.		
6. We maken voor kennisdeling gebruik van de expertise van kennisinstellingen.		

Eiwittransitie

DOEL : In Arnhem stimuleren we een gezonde eiwitbalans, richting meer plantaardige eiwitproductie en -consumptie

Missie 1. Er zijn lokaal geteelde, eiwitrijke en plantaardige producten/gewassen beschikbaar voor humane consumptie.	2025	2026
1. We stellen landbouwgrond beschikbaar voor plantaardige teelten.		
2. We faciliteren kennis en voorlichting over de teelt van eiwitrijke gewassen, verwerkingsmogelijkheden, afzetkansen en marktontwikkeling.		
3. We verkennen de mogelijkheden voor een transitievergoeding en/of variabele pachtprijzen aan producenten die willen omschakelen naar plantaardige teelten.		
4. We sluiten aan bij samenwerkingen met bestaande kennisnetwerken en producentenorganisaties in relatie tot plantaardige eiwit productie en -consumptie.		

Missie 2. Telers, makers en aanbieders van plantaardige producten ervaren een aantrekkelijk ondernemersklimaat.	2025	2026
1. We faciliteren netwerken en samenwerkingen tussen Arnhemse telers, makers en aanbieders (retail, foodservice, horeca) van plantaardige en lokale producten.		
2. We onderzoeken mogelijkheden tot kleinschalige verwerking van plantaardige eiwitrijke gewassen en lokale streekproducten.		
3. We faciliteren nieuwe productontwikkeling.		

Missie 3. Bewustwording over het belang van een meer plantaardig eetpatroon groeit onder consumenten.	2025	2026
1. We krijgen meer inzicht in het huidige consumptiepatroon van consumenten in Arnhem door hier onderzoek op in te zetten.		
2. We dragen in communicatie een positieve plantaardige boodschap uit, gericht op stimuleren en inspireren in plaats van verbieden of beleren.		
3. We ondersteunen initiatieven die gericht zijn op de activatie van de consument richting een gezonde en plantaardige voedselkeuze.		
4. We bevorderen educatie en voorlichting over de positieve eigenschappen van een gezond en meer plantaardig eetpatroon.		

Missie 4. Er is een groei in het plantaardig aanbod in de voedselomgeving.	2025	2026
1. We creëren inzicht in de huidige eiwitproductie en - consumptie in Arnhem om concrete doelstellingen en aanpak te bepalen voor de gewenste verschuiving.		
2. We stimuleren bedrijven en publieke instellingen om bij hun inkoopvoorwaarden in te spelen op een gezonde eiwitbalans.		
3. We bieden de cateraar van gemeente Arnhem ontwikkelruimte om de dierlijke eiwitten in het menu stapsgewijs af te bouwen en de eindgebruikers hierin mee te nemen.		
4. We ondersteunen activiteiten die voedselaanbieders inspireren om smakelijke, plantaardige opties toe te voegen aan hun assortiment.		
5. We sluiten aan bij de strategische doelstellingen en acties t.a.v. eiwittransitie zoals vermeld in de visie/uitvoeringsagenda Circulaire Economie.		

Duurzame consumptie

DOEL : In Arnhem eten inwoners duurzaam en gezond

Missie 1. Een goede maaltijd is voor iedereen toegankelijk	2025	2026
1. We ondersteunen initiatieven die een warme maaltijd voor mensen met een kleine portemonnee mogelijk maken.		
2. We faciliteren (burger)initiatieven gericht op samen koken, eten en ontmoeten.		
3. We faciliteren weekmarkten, voedselgerelateerde evenementen en activiteiten in de wijk.		

Missie 2. Het wordt makkelijker om een gezonde keuze in de voedselomgeving te maken	2025	2026
1. We inspireren en motiveren aanbieders van het huidige voedselaanbod om hun assortiment te veranderen zodat een duurzame en gezonde keuze makkelijker wordt.		
2. We inspireren en stimuleren hotels en restaurants om informatie te geven over de oorsprong van hun gezonde / duurzame (streek)producten.		
3. We onderzoeken of het mogelijk is om in het vestigingsbeleid van Arnhem duidelijke richtlijnen te stellen voor een gezond en duurzaam assortiment bij nieuwe horeca en retail.		
4. We zetten het inkoopbeleid en catering van de gemeente Arnhem voort naar een meer duurzaam eetpatroon (d.w.z. plantaardig, biologisch, lokaal).		
5. We faciliteren voorlichting en educatie ten aanzien van (de herkomst van) gezond voedsel.		
6. We benadrukken het belang van gezonde voeding door het delen van informatie in de wijken.		
7. We dragen actief bij en participeren in netwerken gericht op een gezonde en duurzame voedselomgeving.		

voortzetten	initiëren	faciliteren	communiceren	verkennen

Missie 3. Inwoners eten meer voedsel van dichtbij	2025	2026
1. We stimuleren centrale afhaalpunten en afzetlocaties in de stad van regionaal geteelde producten.		
2. We verbinden producenten en zakelijke afnemers (retail, horeca en catering) tijdens netwerkbijeenkomsten.		
3. We verkennen samenwerking in (groene) stadsdistributie en (kleinschalige) verwerking.		
4. We promoten lokale voedselinitiatieven.		
5. We zetten in op voorlichting over wildpluk in de bossen en parken.		

Missie 4. Inwoners, bedrijven en organisaties verspillen minder voedsel	2025	2026
1. We sluiten aan bij de strategische doelstellingen en acties ten aanzien van voedselverspilling zoals vermeld in de visie/uitvoeringsagenda Circulaire Economie.		
1.1 Het faciliteren initiatieven die voedselverspilling voorkomen en bijdragen aan de eiwittransitie;		
1.2 We faciliteren een ambassadeursnetwerk in de horeca dat zich inzet tegen voedselverspilling en zich inzet voor meer plantaardige eiwitten;		
1.3 We bieden een handelingsperspectief aan inwoners en ondernemers door jaarlijks mee te doen aan de week tegen voedselverspilling & de week zonder vlees en zuivel.		
2. We stimuleren een proactieve aanpak gericht op het vergroten van voedselvaardigheden van professionals binnen de foodservice en foodretail om voedselverspilling te verminderen.		
3. We zoeken in samenwerking met het programma circulaire economie naar passende oplossingen voor het verwaarden van reststromen die niet meer voor humane consumptie geschikt zijn.		
4. We promoten verpakkingsvrije winkels om verpakkingsafval te verminderen.		